

בענין נשיא, ומעשה דר"ג ור' יהושע*

בגמ' ברכות (דף כח.) מסופר על היום שהעבירו את רבן גמליאל מן הנשיאות מפני שציער את רבי יהושע, ומינו את רבי אלעזר בן עזריה להיות נשיא במקומו ואח"כ בא רבן גמליאל לפייס את רבי יהושע. וז"ל הגמ': "אמר לו נעניתי לך מחול לי, לא אשגח ביה, עשה בשביל כבוד אבא, פייס, אמרו לו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן, אמר להו ההוא כובס אנא אזילנא, שלח להו ר' יהושע לבי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא [פירש"י דלביש מדא – הרגיל ללבוש המעיל ילבש, כלומר הרגיל בנשיאות יהיה נשיא] ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדך ואנא אלבשיה."

ובמהרש"א ביאר מה דקאמר מאן דלביש מדא ילבש מדא, וז"ל: "מבואר כי המדא הוא בגד החשוב שלובשין המלכים כמ"ש וילבש שאול את דוד מדיו והוא מעיל כפירש"י וכמ"ש 'כן תלבשנה בנות המלכים מעילים'. ולפי שר"ג היה מבני הנשיאים ומלכים מבני יהודה ולא כן רבי אלעזר בן עזריה שהיה כהן ואין ראוי להיות מלך ונשיא אלא מזרע יהודה וכמ"ש פ"ק דסנהדרין (ה.) לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל וכו', ולזה בא ר' יהושע לומר דמדינא תחזור הנשיאות לר"ג שהיה מבני הנשיאים ואין ראוי לראב"ע שהיה כהן ליטול הנשיאות ממנו וכמ"ש שנענשו מלכי חשמונאי שהיו כהנים על שנטלו להם מלכות השייך לזרע דוד וכו'" ע"ש.

ועיין עוד בגמ' דאיתא שם: "היכי נעביד נעבריה גמירי מעלין בקדש ואין מורידין, נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאווי, אלא לדרוש ר"ג תלתא שבתא וראב"ע חדא שבתא, והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ראב"ה היתה." והנה לפי מה שביאר המהרש"א בגמ' דמה דר"ג הוחזר לנשיאות וראב"ע שהיה כהן לא היה ראוי לנשיאות צ"ע למה היה ראוי ראב"ע להיות נשיא אפילו שבוע אחת מתוך הד', שהרי בתורת כהן היה מופקע מלהיות נשיא, דהנשיאות שייכת ליוצאי חלציו של יהודה בלבד.

---

* לזכר נשמות הרב ד"ר דוד אפילבוים ובתו נאוה, זצ"ל, הי"ד, שקדשו שם שמים בחייהם ובמותם, וכל חייהם היה דוגמא למופת של אהבת התורה האומה והארץ.

ונראה לתרץ על פי שיטת הראב"ד, דעיין ברמב"ם פ"א מהל' מלכים הל' ט' שכתב וז"ל: "מלכי בית דוד הם העומדים לעולם שנאמר כסאך יהיה נכון עד עולם. אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו שהרי נאמר לירבעם אבל לא כל הימים". וע"ש בהשגת הראב"ד וז"ל: "א"א זה סותר מה שאמר למעלה ולא המלכות בלבד וכו' אלא ודאי כן הוא אילו היה ירבעם מלך כשר ובניו כשרים לא היתה מלכות פוסקת מזרעו אבל היתה שניה למלכות בית דוד כגון קיסר ופלג קיסר". ולפי"ז נראה דזהו גם דינו של ראב"ע שהיה שניה לר"ג ולכן ר"ג היה מגיד השיעור ג' פעמים וראב"ע פעם אחת דהיינו כקיסר ופלג קיסר.

ונראה שהמקור לדברי הראב"ד נמצא בגמ' בסנהדרין (דף קב. ב). דאיתא שם: "מאי אחר, אמר ר' אבא אחר שתפשו הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו מי בראש, בן ישי בראש אי הכי לא בעינא", דזהו מה דקאמר הקב"ה לירבעם בן ישי בראש ואתה שני לו. [ואמרתו כן למו"ר מרן הגרי"ד סולוביצ'יק זצ"ל וקלסיה].

והנה עיין מוסף הפרדס (שנה י"ז חוברת י"א) בענין קידוש החודש מאת מרן הגר"ח זצ"ל (ובאמת הדברים הם של הגר"מ זצ"ל, עיין חידושי הגר"מ הלוי) שהוכיח דיש חלות שם נשיא בעצם הגברא ולכן סובר הרמב"ם שהמקלל נשיא הסנהדרין עובר באיסור דקללת נשיא דשייך גם לנשיא הסנהדרין ולא רק למלך (ואילו הרמב"ן בפירושו עה"ת נסתפק בזה). וכן מבואר משאלת רבי בהוריות (יא): "כגון אני מהו בשעיר" דהיינו שנשיא הסנהדרין נכלל בדין נשיא, וחזינן דיש חלות שם בגברא דנשיא הסנהדרין.

ואין זה דין מסוים בנשיא לבד, אלא כל אחד מהשבעים ואחד זקנים מב"ד הגדול יש לו חלות שם ומינוי בגברא, דמלבד דין ב"ד הגדול האמור בכל התורה בנוגע להוראותיו וחלות דיניו עוד איכא חלות שם מינוי בגברא בכל אחד מחברי הסנהדרין. ודבר זה מוכח ממה שמצאנו דלמידת עגלה ערופה צריך חמשה זקנים מב"ד הגדול אף דהוי חוץ ללשכת הגזית ובלא ע"א זקנים ביחד, ובע"כ משום דיש עליהם שם בגברא כחבר בב"ד הגדול.

ובזה תירץ הגר"ח מה דנהג דין קידוש החודש ע"פ הראיה אף לאחר שגלתה סנהדרין ממקומה דתלוי דין קידוש"ח ב"גברא" של סנהדרין וזה נוהג אף חוץ ללשכת הגזית, ע"ש בדבריו.

והנה בגמ' בהוריות הנ"ל שהביא הגר"ח איתא ח"ל: "בעא מיניה רבי מרבי חייא כגון אני מהו בשעיר, אמר ליה הרי צרתך בבבל", ופירש"י שם: "כגון אני מהו בשעיר – כלומר נשיאות דידי מי הוי נשיאות מעליא דאילו הוינא בזמן שבית המקדש קיים מייתינא שעיר או לא. א"ל הרי צרתך בבבל – ראש גולה שבבבל דהוי על גבך ואנן בעינן שאין על גביו אלא ד' אלקיו." הרי דאלמלא זה שהיה הריש גלותא קיים היה נחשב רבי כ"אין על גביו אלא ה' אלקיו" והיה חייב להביא שעיר בזמן הבית בתורת נשיא כדין מלך, הרי חזינן דנשיא ומלך שייכי אהדדי. ונראה דזהו הטעם דבעינן שהנשיא יהיה דוקא מיהודה דיש לנשיא הסנהדרין חלות שם בפ"ע דשייך לנשיאות של מלכות, וזה לא שייך לכהן וכמו שביאר המהרש"א.

והנה עיין ברמב"ם פ"א מהל' סנהדרין ה"ג שכתב, ח"ל: "קובעין בתחילה בית דין הגדול במקדש. והוא הנקרא סנהדרי גדולה ומנינם שבעים ואחד שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן שנאמר והתיצבו שם עמך הרי שבעים ואחד. הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום והוא עומד תחת משה רבינו וכו'" ע"ש.

והנה מה שכתב הרמב"ם דהנשיא עומד תחת משה רבינו נראה שזהו משום דמשה היה לו דין מלך כמבואר בשבועות (טו.) ובזבחים (קב.) והאבן עזרא פירש מש"כ "ויהי בישראל מלך" דקאי על משה רבינו וכן איתא בכמה מדרשים (עיין ויקרא רבה לא:ד, ועוד). גדר מלכותו של משה רבינו נראה שתלוי במה שהיה אדון הנביאים ונותן התורה, ומלכותו היה מלכות התורה (ועי' מה שכתבתי בזה בספרי ברכת יצחק סי' י"ח), ומלכות התורה הלוא נמסר לנשיאים, לעומת מלכות של שררה שניתן לראשי גלויות שעליהם קאי הפסוק "לא יסור שבט מיהודה", וזה מה דקאמר ר' חייא לרבי "הרי צרתך בבבל" דהיינו בגדר שתי נשים הנשואות לאיש אחד וצרות זו לזו, דגם הנשיא וגם הריש גלותא שותפין בפסוק של לא יסור שבט מיהודה, ד"לא יסור וגו'" קאי על ראשי גלויות ו"ומחוקק מבין רגליו" קאי על בני בניו של הלל שהיו הנשיאים, וכמו שדרשו חז"ל.

והנה לפי מה שביאר המהרש"א מובן למה מתחילה כשביקש ר"ג מרבי יהושע למחול לו לא אשגח ביה, אבל כשאמר עשה בשביל כבוד אבא מיד פייס. והיינו משום דמה שאמר עשה משום כבוד אבא ר"ל שהנשיאות שייכת לר"ג משום שהוא מבני בניו של הלל שהם מיוצאי חלציו של שבט יהודה שלהם שייכת הנשיאות ולא לראב"ע שהיה כהן.